

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Кристина Сергіївна ДАШКОВА,

*аспірантка кафедри права, національної безпеки та
європейської інтеграції Навчально наукового
інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
<https://orcid.org/0000-0001-6746-6540>*

Науковий керівник: Ковальова Т. В.,
*докт. держ. упр., доцент, доцент кафедри права,
національної безпеки та європейської інтеграції
Навчально наукового інституту «Інститут
державного управління» Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

Основне завдання функціонування держави полягає у забезпеченні інтересів громадян. В Україні, громадянське суспільство залучається до повноцінного управління діяльністю державних інститутів, однак його роль у формуванні політики національної безпеки і охорони залишається одним з найбільш суперечливих питань сьогодення. Події останніх років, як анексія Криму, військове протистояння на Донбасі тощо, показали, наскільки важливим для країни є забезпечення національної безпеки. В Україні, громадянське суспільство не має відкритого доступу до інформації про діяльність органів правопорядку і спеціальних служб. Більшість інформації про події у державі громадяни отримують з телевізійних новин, преси, Інтернет-джерел, соціальних мереж, однак ця інформація нерідко є провокативною і недостовірною. Без активного залучення громадян до забезпечення безпеки і оборони у країні неможливо побудувати сильну державу. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України прийнята 14 березня 2016 року. Згідною з Концепцією, метою розвитку цього сектору є забезпечення швидкого реагування на будь-які загрози безпеці країни і використання усіх можливостей та ресурсів для цього [8, с. 196].

Згідно з Законом України «Про національну безпеку України» від 2018 р., а саме ст. 10 передбачено, що громадськість бере участь у забезпеченні цивільного контролю через громадські об'єднання. Цей закон визначає право громадян отримувати інформацію стосовно питань безпеки і охорони, якщо тільки ця інформація не захищена обмеженим доступом; брати участь або здійснювати безпосередньо дослідження у секторі безпеки і охорони, а також оприлюднювати цю інформацію публічно; обговорювати ці питання під час дискусій тощо [3]. Серед основних викликів взаємодії суспільства з сектором безпеки і охорони можна відзначити високий рівень недовіри, що перешкоджає активній участі громадян у підтримці безпеки. Дослідження свідчать, що лише 40,8% українців довіряють правоохоронним органам. Для

порівняння, у Фінляндії цей показник становить 94%. Окрім того, 52,5% українців вважають, що правоохоронні органи не виконують свою роботу, що веде до процвітання злочинності. 12,8% громадян відзначають, що стан злочинності через бездіяльність правоохоронних органів є високим. Громадяни України мають страхи, що сіють недовіру до поліції. Зокрема, 21,7% українців бояться стати жертвою крадіжки; 22,5% відчують страх стати жертвою будь-якого злочину взагалі. У 2020 році, 1,5% українців, які мали справу з поліцією зазначили, що стали жертвами побоїв з боку правоохоронців, або жорстокого поводження. Ці невтішні дані свідчать про те, що суспільство в Україні не схильне довіряти правоохоронним органам, а це не може не відобразитись на їх бажанні співпрацювати [6].

Іншою перешкодою є суперечлива позиція влади. З одного боку, влада відзначає важливість взаємодії з громадськістю, з іншого - не готова в реальності йти назустріч суспільним ініціативам. Як доводять дослідження, 51% українців не задоволені готовністю влади співпрацювати з громадянськими об'єднаннями. 44% громадян вважають, що саме суспільство перешкоджає змінам у встановленні ефективної взаємодії між громадськістю та сектором безпеки і охорони. Зокрема, лише 30% українців готові брати участь в обговоренні питань безпеки у своєму місті/селищі. Це вказує на аполітичність суспільства і небажання втручатися у питання, які стосуються таких важливих проблем, як національна безпека тощо. Навіть усвідомлюючи, що безпека і підтримка громадськості не можуть існувати одна без одної, тільки 4%-11% громадян готові долучитися до добровільних формувань, тобто дружин для підтримки правопорядку у своєму місті/селищі [9, с. 15].

Наведені дані свідчать про те, що формуванню ефективної взаємодії між громадськістю та сектором безпеки і охорони перешкоджає відсутність загальної культури безпеки в Україні. Як зауважує Д. В. Калаянов, в Україні втрачений будь-який позитивний досвід взаємодії сектору безпеки і охорони та громадянського суспільства, який сформувався за роки незалежності [5, с. 19]. Сьогодні правоохоронні органи не контролюються громадськістю, і не орієнтуються на потреби суспільства у забезпеченні порядку та безпеки. Дистанціювання між громадськістю та органами правопорядку веде до нівелювання спілкування, яке є суттєво важливим до залучення суспільства у вирішенні питань охорони і безпеки на державному рівні.

Перешкодою ефективної співпраці між суспільством та сектором безпеки і охорони в Україні є інформаційний «голод». Органи публічної влади, правоохоронні органи та інші інститути влади подають інформацію про стан безпеки в Україні дозовано і за власною ініціативою. Засоби масової інформації не є незалежними від держави, а тому інформація, яка повідомляється суспільству проходить певну цензуру. Особливо це стосується телебачення, яке є одним із найперших джерел новин для громадян України [2, с. 125].

Одним з викликів, який перешкоджає ефективній взаємодії громадян і сектору безпеки є корупція в Україні. Згідно з М. Іванець, корупція проникла в усі сфери життя та діяльності у країні [4, с. 60]. Значна частини корупції спостерігається у системі правоохоронних органів. Вона є небезпечною для

встановлення безпеки і охорони в Україні, оскільки підриває авторитет держави та перешкоджає реалізації демократичних принципів. Громадяни, які стикалися із корупцією, втрачають віру у те, що держава захистить їх від небезпек. 90% українців відзначають, що корупція – це одна з причин їх низького інтересу щодо допомоги у встановленні і підтримці безпеки і охорони. Згідно за даними 2020 р., лише 3% випадків зловживання владою були доведені до суду, у той час як було виявлено 52% випадки заволодіння майном шляхом зловживання своїм службовим становищем; 23% випадки одержання вигоди неправомірними засобами; 9% випадків прямого зловживання службовим становищем; 7,5% випадків зловживань під впливом [7, с. 117].

У 2021 р. баланс недовіри українців до правоохоронних органів залишається високим. У порівнянні з минулими роками недовірка до СБУ та поліції зростає з 25% до 31%. Рівень недовіри до Міністерства внутрішніх справ становить 43%, Державного бюро розслідувань – 43%, прокуратури – 52%, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури – 52%, Національного антикорупційного бюро – 49% [1]. Відсутність намірів громадян звертатися до правоохоронних органів, коли порушуються їх права та свободи, є небезпечною тенденцією, оскільки свідчить про виникнення парадоксальної ситуації у країні. З одного боку органи влади у секторі безпеки і охорони повинні забезпечувати законність та принципи державності; з іншого боку, їх закритість для держави, корумпованість, відсутність безпосереднього контакту з громадськістю ведуть до дискредитації цих органів та зводять нанівець авторитет влади. Крім цього, така зловісна ситуація веде до деморалізації суспільства, оскільки створює основу для процвітання загроз для безпеки і охорони у країні.

Підсумовуючи вищевикладене, сучасний сектор безпеки і охорони потребує реформування. Громадськість і органи влади у цьому секторі дистанційовані одне від одного і це перешкоджає ефективній комунікації. Відсутність довіри суспільства до органів правопорядку, суддів, чиновників тощо веде до зниження активності громадян у підтримці безпеки, однак, створення міцної системи національної безпеки і охорони порядку неможливе без створення належних умов для комунікації з громадськими об'єднаннями і прозорості цієї системи.

Список використаних джерел:

1. Войтюк Т. Українці стали менше довіряти СБУ та поліції — опитування. Суспільне. 2021. URL: <https://suspilne.media/141581-ukrainci-stali-mense-dovirati-sbu-ta-policii-opituvanna/>
2. Горник В. Г., Кравченко С. О. Взаємодія держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції як чинник національної безпеки. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління, 2018. Т. 29(68). № 3. С. 123-130.
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
4. Іванець М. Корупція як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів. Актуальні проблеми правознавства, 2018. Вип. 3. С. 59-63.
5. Калаєнов Д. П. До питання про співробітництво поліції та громадян у сфері захисту й охорони громадянського порядку. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2020. Вип. 3. С. 18-22.

6. Клименко І. Оцінка роботи Нацполіції в 2020 році: результати соціологічного дослідження. Інтерфакс-Україна. 2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/731177.html>

7. Октисюк Ж. С. Запобігання корупції на державній службі: Сучасний стан та проблеми. *Державне управління*, 2021. С. 113-119.

8. Слюсарчук І., Мітенко О. Роль громадянського суспільства в забезпеченні національної безпеки України. *Кримінальне право*, 2021. Вип. 2. С. 194-200.

9. Сунгуровський М. Порівняльний аналіз позицій влади і громадян України з питань забезпечення громадян під час децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Київ : Заповіт, 2018. 60 с.